Batı Klasikleri

İKİNCİ ALKIBIADES

Eflâtun

M.E.B.

BATI KLASİKLERİ

İKİNCİ ALKIBIADES

Eflâtun

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI : 1159
BİLİM ve KÜLTÜR ESERLERİ DİZİSİ : 287
Batı Klasikleri : 57

Kitabın adı
İKİNCİ ALKIBIADES
Yayın Kodu
97.34.Y.0002.571
ISBN 975.11.0158.1 (Tk. No.)
ISBN 975.11.0239.1 (2. Cilt)
Baskı yılı
1997
Baskı adedi
5.000
Dizgi, baskı, cilt
MİLLÎ EĞİTİM BASIMEVİ

Yayımlar Dairesi Başkanlığı'nın
9.12.1994 tarih ve 7966 sayılı yazıları ile
üçüncü defa 5.000 adet basılmıştır.

Batı Klasikleri

İKİNCİ ALKIBIADES

Eflâtun

Çeviren
Dr. Suat BAYDUR

İstanbul 1997

İKİNCİ ALKIBIADES

Konuşanlar :

SOKRATES

ALKIBIADES

SOKRATES. — Alkıbıades, dua etmek ve 138
tanrıdan dileklerde bulunmak için tapınağa gidiyorsun galiba?

ALKIBIADES. — Öyle, Sokrates.

SOKRATES. — Pek dalmışsın, gözlerini yerden ayırmıyorsnn, ne düşünüyorsun?

ALKIBIADES. — Ne düşüncem olabilir.

SOKRATES. — Yanılmıyorsam pek derin bir düşüncen var. Haydi, Zeus aşkına söyle; tanrılar, kendimizin ve yurdumuzun iyiliği için b
dilediğimiz şeylerden bazılarını veriyor, bazılarını ise vermiyorlar, bundan başka, insanların birtakımı dileklerine kavuşuyor, başka birtakımı ise kavuşmuyor, öyle değil mi?

ALKIBIADES. — Evet öyle, dediğin gibi.

SOKRATES. — Gökyüzü kapılarının açık olup da tanrıların duaları kabul ettikleri bir zamanda, iyi dileklerde bulunduğumuzu sanarak hiç farkına varmadan başımıza büyük felâketler getirecek isteklerde bulunmamak için çok ihtiyatlı olmamız, enine boyuna düşünmemiz gerektiğini sanmıyor musun? Bu yolda bir örnek olarak sana Oidipus'u gösterebilirim. Derler ki Oidipus, oğullarına bırakacağı şeyleri onların kılıçla bölüşmelerini tanrılar- c

dan dilemiş. Demek ki tanrılara, var olan kötülükleri uzaklaştırmaları için yalvaracak yerde, bu da mümkün iken, eskileri yetişiyormuş gibi, ayrıca yeni dertler gelmesi için yalvarmış. Zavallı adamın bu dilekleri yerine geliyor, hem de teker teker saymama lüzum olmıyan başka birçok felâketleri ardları sıra sürükliyerek...

ALKIBIADES. — Doğru söylüyorsun, Sokrates. Fakat senin sözünü ettiğin kimse delinin biri idi. Aklı başında bir adam hiç tanrıdan bu gibi dileklerle bulunur mu?

SOKRATES. — Sence deli olmak, akıllı olmanın karşıtı mıdır?

ALKIBIADES. — Tabiî, karşıtıdır.

d *SOKRATES.* — İnsanlar arasında düşünceliler ve düşüncesizler bulunduğuna inanıyor musun?

ALKIBIADES. — Evet, inanıyorum.

SOKRATES. — Gel seninle bunlar kimlerdir, bir gözden geçirelim. Elbette akıllılar, akılsızlar, bir de deliler bulunduğunu kabul edersin.

ALKIBIADES. — Evet, kabul ederim.

SOKRATES. — Sağlam kimseler de var, değil mi?

ALKIBIADES. — Evet, var.

SOKRATES. — Hastalıklı kimseler yok mu?

ALKIBIADES. — Öyleleri de var. 139

SOKRATES. — Bunlar ötekilirle bir midirler?

ALKIBIADES. — Değil, tabiî.

SOKRATES. — Bu iki takımdan birine girmiyen kimseler var mı?

ALKIBIADES. — Yok, başka kim olacak.

SOKRATES. — Demek ki bir insan ya hasta yahut sağlamdır; başka bir şey olamaz.

ALKIBIADES. — Evet, bence de öyle.

SOKRATES. — Gelelim akıllılıkla akılsızlığa. Bunlar için de ötekiler için düşündüğün gibi mi düşünüyorsun?

ALKIBIADES. — Ne demek istediğini pek anlamadım.

SOKRATES. — Sence bir insan ya akıllı ya akılsız mı olacak, yoksa insanı ne akıllı ne de akılsız kılan ikisi ortası üçüncü bir hal bi- b
liyor musun?

ALKIBIADES. — Hayır, hiç bilmiyorum.

SOKRATES. — Demek insan, ne olursa olsun, bu iki halden birinde bulunacak.

ALKIBIADES. — Öyle sanıyorum.

SOKRATES. — Deliliğin, akıllılığın karşıtı olduğunu kabul ettiğini hatırlıyor musun?

ALKIBIADES. — Evet, hatırlıyorum.

SOKRATES. — İnsanı ne akıllı ne de akılsız kılan ikisi ortası üçüncü bir halin bulunmadığını da kabul etmiştin, değil mi?

ALKIBIADES. — Evet, kabul etmiştim.

SOKRATES. — Kabul etmekte haklısın da. Bir şeyin hiç iki karşıtı olabilir mi?

ALKIBIADES. — Hiçbir zaman.

SOKRATES. — Akılsızlıkla delilik her hal-
c de ayrı şeyler değiller.

ALKIBIADES. — Öyle görünüyor.

SOKRATES. — O halde, Alkibiades, bütün akılsızlar delidirler dersek, yanlış bir şey söylemiş olmıyacağız. Meselâ, senin yaşıtların arasında bulunabilecek akılsızlar için - böyleleri olduğunu biliyorum- ve daha yaşlılar arasındakiler için bunu söyliyebiliriz. Şehrimizde oturanlardan çoğunun akılsız, pek azının da akıllı olduğuna inanıyor musun, yoksa başka düşüncede misin, Zeus aşkına bana bunu söyle.

ALKIBIADES. — Evet, böyle olduğuna inanıyorum.

SOKRATES. — Sence bu kadar çok deli ile aynı şehirde bir arada yaşamak bizim için

sevinilecek bir şey midir? Dövülmek, taşlanmak gibi, delilerle bir arada yaşıyanlar için tabiî olan hallere uğrıyarak çoktan cezamızı çekmiş olmaz mı idik? Bir bak bakalım, belki de böyle değildir. d

ALKIBIADES. — Ya nasıl olacak, Sokrates? Korkarım bu iş demin sandığın yibi değil.

SOKRATES. — Ben de bu düşüncedeyim. Yalnız, bu meseleyi başka bir yol tutarak gözden geçirmeliyiz.

ALKIBIADES. — Ne gibi?

SOKRATES. — Sana şimdi anlatırım. Hasta insanlar olduğunu kabul ediyor muyuz, etmiyor muyuz?

ALKIBIADES. — Kabul ediyoruz, tabiî. e

SOKRATES. — Şimdi, sence hasta olan bir kimsenin ayaklarının sızlaması veya ateşi olması yahut da gözlerinin ağrıması mı gerekir, yoksa bu hastalıklardan hiçbirini çekmediği halde başka bir hastalığa yakalanmış olabilir mi? Fikrimce çeşit çeşit hastalık var, hastalıklar bu saydıklarımızla bitmiyor.

ALKIBIADES. — Ben de öyle düşünüyorum.

SOKRATES. — Sence her göz rahatsızlığı bir hastalık mıdır?

ALKIBIADES. — Evet.

SOKRATES. — Her hastalık da bir göz rahatızlığı mıdır?

ALKIBIADES. — Bence değil. Doğrusunu istersen ne diyeceğimi pek bilmiyorum.

140 *SOKRATES.* — Sözlerime dikkat edersen "ikimiz birlikte araştırarak" [1] belki bir yol bulabiliriz.

ALKIBIADES. — Elimden geldiği kadar dikkat ediyorum, Sokrates.

SOKRATES. — Her göz ağrısının bir hastalık olduğu, fakat her hastalığın bir göz ağrısı olmadığı, üzerinde uyuşmamış mıydık?

ALKIBIADES. — Uyuşmuştuk.

SOKRATES. — Uyuşmakta da haklıyız sanıyorum. Çünkü ateşi olanların hepsi hastadır ama fikrimce hastaların hepsinin ateşi,
b yahut ayaklarında sızı veya gözlerinde ağrı yoktur. Yalnız bu gibi şeyler, şüphesiz hastalıktırlar. Fakat hekim dediğimiz kimselerin söylediklerine göre, bunların bıraktıkları izler başka başkadır, hepsi biribirine benzemez. Her birinin bırakacağı iz, özüne, kendi gücüne göredir. Hastalık olmalarına gelince, hepsi de hastalıktır. Bunun gibi, birçok sanat sahibi vardır diyoruz, değil mi?

---

[1] *Homeros*'tan taklit bir söz.

ALKIBIADES. — Evet.

SOKRATES. — Ayakkabıcılar, marangozlar, heykeltıraşlar ve hepsini teker teker saymama lüzum olmıyan bir sürü başka sanat sahipleri gibi; bunlar sanatın ayrı ayrı bölümlerini kendi aralarında bölüşmüşler, bunların hepsi sanat sahibidir ama hepsi ayakkabıcı yahut heykeltraş yahut da dülger değildir. c

ALKIBIADES. — Öyle.

SOKRATES. — Bunun gibi, insanlar akılsızlığı da aralarında bölüşmüşlerdir. Biz, payları en çok olanlara deli, biraz daha az olanlara sersem, budala diyoruz. Kötü söz kullanmaktan çekinildiği vakit bunlara taşkın veya d safdil, yahut kendi halinde yahut da tecrübesiz, sessiz adı veriliyor. Fakat bunların hepsi de akılsızlıktır; yalnız, bir sanatı başka sanattan, bir hastalığı başka hastalıktan nasıl ayrı bulduysak bunlar da öylece biribirinden ayrılırlar. Sen ne düşünüyorsun?

ALKIBIADES. — Ben de öyle düşünüyorum.

SOKRATES. — Şimdi bunu bırakıp asıl meseleye dönelim. Konuşmamızın başlangıcında kimlere akıllı, kimlere de akılsız denildiğini araştırmamız gerektiğini söylemiştik. Bunlar vardır demiştik, değil mi?

ALKIBIADES. — Evet, öyle.

e *SOKRATES.* — Sen neler yapmak, neler söylemek gerektiğini bilenlere mi akıllı diyorsun?

ALKIBIADES. — Evet.

SOKRATES. — Peki, akılsızlar kimlerdir? söylediklerimin hiçbirini bilmiyenler mi?

ALKIBIADES. — Evet, öyleleri.

SOKRATES. — Bunlardan hiçbirini bilmiyenler, yapmamaları, söylememeleri gereken şeyleri, işin farkında olmadan, yapıp söylemiyorlar mı?

ALKIBIADES. — Öyle görünüyor.

SOKRATES. — İşte, Alkibiades, Oidipus'-
141 un da bu kimselerden biri olduğunu söylüyordum. Bugün yaşamakta olan insanlar arasında hem de Oidipus gibi kendilerini öfkeye kaptırmaksızın- dualarında tanrıdan iyilik sanarak kötülük diliyen birçok kimseler bulabilirsin. Oidipus ise iyilik dilemiyordu, dilediğini de sanmıyordu. Bunun tersini yapan kimseler de var. Şimdi tapınağına gitmekte olduğun tanrı, senin önüne çıksa, sen daha ağzını açıp bir dilekte bulunmadan, Atina şehrinin mutlak hâkimi olmanın sana yetip yetmiyeceğini sorsa, sen: bu benim için değersiz, küçük bir şeydir, deyince, bütün Hellen şehirlerini senin buyruğun altına verse yahut bunun da sana
b az geldiğini görüp bütün Avrupayı sana va-

detse ve bu va'dinden başka, isteğin üzerine, Klinias'ın oğlu Alkibiades'in mutlak hâkim olduğunu daha bugün bütün dünyaya bildireceğine söz verse, senin, en büyük iyiliklere erişmiş gibi, sevincinden ne yapacağının şaşırmış bir halde tanrıdan ayrılacağına eminim.

ALKIBIADES. — Böyle bir şeyle karşılaşınca herkesin yapacağı budur sanıyorum.

SOKRATES. — Fakat canın pahasına bütün Hellen'lerin ve yabancı milletlerin mutlak hâkimi olmak istemezsin, herhalde. c

ALKIBIADES. — Hiç de sanmam. Onu kullanmadıktan sonra ne diye.

SOKRATES. — Kötü ve zarar verecek bir şekilde kullanacak olsan da istemez misin?

ALKIBIADES. — Hayır.

SOKRATES. — Görüyorsun ki insan bundan zarar görecek veya bunun yüzünden hayatının büsbütün kaybedecek ise, kendisine verilen şeyleri rasgele almak veya verilmesi d için dilemek, sağlam bir iş değildir. Mutlak hâkimliğe heves edip ellerine iyi bir şey geçecekmiş gibi buna erişmek için hırsla didinen ve bu mutlak hâkimlik uğrunda hayatlarını düşmanlarının kurdukları pusularda kaybeden birçok kimseler sayabiliriz. Daha "dünün" ve "evveli günün" bazı olaylarını her halde işit-

mişsindir. Meselâ, Makedonya kralı Arkhela-
e os'u, gözdesi delikanlının öldürmesi gibi. Mutlak hâkimliği, Arkhelaos'un kendisini sevdiğinden çok daha fazla seven gözde, mutlak hâkim ve mutlu bir adam olabilmek için âşıkını öldürdü. Fakat ancak üç yahut dört gün mutlak hâkimliği elinde tutabildikten sonra, o da ardını bırakmıyan birkaç düşmanının kur-
142 dukları pusuda can verdi. Yurttaşlarımız arasında başkomutan olmak istediği beslemiş olanlar bulunduğunu, onların bu isteklerine kavuştuklarını biliyorsun. Bunu başkalarından duymadık, kendi gözlerimizle gördük. Bunlardan birtakımı daha bugün de sürgün olarak yurt dışında yaşamakta; başka birtakımı ise canlarından oldu. İşleri en düzgün gittiği sanılanlar, ordudaki komutanlıkları sırasında birçok tehlikeler, korkular atlattıkları yetiş-
b miyormuş gibi, yurtlarına dönünce, kötülük etmek yahut kazanmak hırsiyle şuna buna karşı dâva açan yurttaşları tarafından, savaşta düşmanlarından gördüklerinden daha şiddetli hücumlara, baskı ve kuşatmalara uğradılar. Bu yüzden bunlar arasında komutanlığa seçilmektense hiç komutanlık etmemiş olmayı istiyenler oldu. Atlattıkları tehlikeler, çektikleri zahmetler onlara bir fayda sağlamış olsaydı, bunun belki bir mânası olurdu. Halbuki böyle bir faydadan ortada hiçbir iz yok. Tıpkı çocuk yetiştirme işinde olduğu gibi. Bazı

kimseler tanrıdan çocukları olmasını dilerler, olunca da başlarına en büyük felâketler ve acılar gelir; birtakımı hiç düzelmesini bilmiyen çocukları yüzünden bütün ömürlerini acı ve c
keder içinde geçirirler, birtakımının, çocukları çok iyi oldukları halde, kaza eseri, onları kaybederler. Bunlar da ötekiler kadar, belki onlardan daha karabahtlıdırlar ve, keşke hiç çocuğumuz olmasaydı, derler. Bunlar ve bunlara benzer bir sürü başka örnekler apaçık göz önündeyken, kendilerine verilen şeylere el uzatmıyan, dualarının kabul olunarak dileklerinin yerine geleceğine emin oldukları halde, dileklerde bulunmaktan vazgeçebilen pek az kimse bulunur. İnsanların çoğu, mutlak hâ- d
kimlik, komutanlık yahut insana faydadan çok zarar getiren daha birtakım şeylerden biri verilirse, almamazlık etmezler. Dahası var: böyle bir şeye henüz erişmemişler ise ona kavuşmak için dua edip yalvarırlar. Fakat bazan çok geçmeden ahvah etmeye, önce söylediklerinin tersini söylemeye, önce istedikleri şeylerin olmaması için yeniden yalvarmaya başlarlar. Bunun için, kötülüklerin kendilerine tanrılardan geldiğini söyliyerek insanların suçu e
onlara yükletmekte haklı olduklarını hiç sanmıyorum. İnsanlar "kendi günahlılıkları" veya, başka bir deyişle, akılsızlıkları yüzünden "alınlarında yazılı olandan daha çok acı çekerler".

Bana kalırsa arkadaşları arasında bulunan düşüncesizlerin gerçekte kötü şeyleri iyi sanarak dualarında tanrıdan dilediklerini, yaptıklarını görüp bunların hepsi için bir dua düşünen şair pek akıllı bir kimse olmalı. Bu
143 duada şair aşağı yukarı "Hükümdar Zeus, iyi şeyleri ver bize, dilesek de dilemesek de" [1] diyor ve kötü şeyleri, dilenilse de, uzaklaştırmasını istiyor. Bence şair çok güzel, çok doğru söylüyor. Senin buna karşı diyecek bir sözün varsa içinde saklama, hemen söyle.

ALKIBIADES. — Azizim Sokrates, doğru söze akan sular durur. İnsanların uğradıkları bunca felâketlerin sebebinin bilmemezlik ol-
b duğunu anlıyorum. Görünşe göre bize farkında olmadan en kötü şeyleri yaptıran, daha fenası, dualarımızda kendimiz için tanrıdan en kötü şeyleri bize dileten o dur. Ama sen gel de şimdi buna inanacak kimse bul. Herkes kendisi için en kötü şeyleri değil, en iyi şeyleri dilemesini bilecek kadar akıllı olduğuna inanır. Bu da pek tabiî, yoksa dua etmek kendimize kötülük dilemek olurdu.

SOKRATES. — Fakat, aziz dostum, bilmemezliğin birtakım insanlar için kötü olduğu
c gibi bazı şeylerde, bazı hallerde, bazı kimseler için iyi olduğunu hemen ardından söyle-

[1] Bu mısraın, kimin olduğu belli değildir.

mezsek, benden senden daha akıllın bir adam çıkıp bize: bütün suçu böyle uluorta bilmemezliğe yükletmekle doğruyu söylemiyorsunuz, diyebilir.

ALKIBIADES. — Ne dedin? Her hangi bir halde her hangi bir kimse için bilinmemesi bilinmesinden daha iyi olan her hangi bir şey bulunabilir mi?

SOKRATES. — Ben bulunabileceğini sanıyorum, sen sanmıyor musun?

ALKIBIADES. — Zeus şahit olsun, hiç sanmıyorum.

SOKRATES. — Orestes ile Alkmeon'un [1] yaptıkları anlatılagelen şeyleri, bunlar gibi davranmış kimseler varsa, onların da yaptıkları şeyleri, senin kendi anana karşı işlemiş olmayı istiyeceğini sanmam.

ALKIBIADES. — Zeus aşkına Sokrates, hayırlı işlerden konuş. d

[1] Orestes, efsaneye göre, anasını öldürerek babasının intikamını almıştır. Babası Agamemnon'u Troia savaşından dönüşünde, kocasının bulunmadığı basının intikamını almıştır. Babası Agamemnon'u, yıllardaki sadakatsizliğinin ortaya çıkmasından korkan anası Klytaimnestra öldürmüştü. Aiskhylos'un tanınmış tragediası "Agamemnon" da, bunlar anlatılmıştır. Alkmeon'a gelince, o da hain anasını, babasının buyruğu ile öldürmüş.

SOKRATES. — Alkıbıades, mademki bu iş sana böyle uluorta ağza alınmayacak kadar korkunç görünüyor, sana böyle şeyler yapmış olmak istemiyeceğini söyliyene değil, tersine ileri süren bir kimseye, hayırlı işlerden konuşmasını hatırlatmalısın. Orestes'in aklı başında olsaydı, kendisi için yapılacak en iyi şeyin ne olduğunu o bilseydi, böyle bir cinayet işlemeye kadar varabilir miydi sanırsın?

e *ALKIBIADES.* — Hayır, tabiî varamazdı.

SOKRATES. — Her kim olursa olsun buna kalkışmazdı sanıyorum.

ALKIBIADES. — Öyle.

SOKRATES. — Demek ki iyi bir kimsenin bilmemezliği ve iyi bir şeyi bilmemesi, anlaşıldığına göre, kötü bir şey.

ALKIBIADES. — Öyle sanıyorum.

SOKRATES. — Hem kendisi hem de başkaları için, öyle değil mi?

ALKIBIADES. — Evet.

SOKRATES. — Şimdi bir de şunu gözden geçirelim: birden aklına esse de iyi bir iş olduğu düşüncesiyle vasin ve dostun Perikles'i -ama başkasını değil yalnız onu- öldürmek istesen, bunun için yanına bir hançer alarak oturduğu evin kapısına gidip içerde olup

olmadığını sorsan, sana evet, deseler -bunları ben, gerçekte böyle bir şeye kalkışmak istiyeceğin için söylemiyorum, yalnız böyle bir düşüncen varmış gibi konuşuyorum; bunun, iyiyi bilmiyen, onun için de kötü bir şeyi iyi sanabilecek olan bir kimsenin aklına gelmemesi için bir sebep yok- sen de böyle düşünmüyor musun? Böyle bir şey olamaz mı?... 144

ALKIBIADES. — Neden olmasın.

SOKRATES. — Tutalım ki Perikles'in evine girdin, kendisiyle karşılaştın, ama kim olduğunu iyice tanıyamadın ve başka biri sandın. Gene onu öldürmeye kalkar mısın? b

ALKIBIADES. — Zeus şahit olsun, kalkmam.

SOKRATES. — Karşına ilk çıkanı değil, Perikles'i öldürmek istediğin için bunu yapmazsın, öyle mi?

ALKIBIADES. — Evet, öyle.

SOKRATES. — Bu işe birçok defalar yeniden kalkışsan, fakat her defasında tasarladığını yerine getireceğin zaman kaşındakini Perikles değil de başka biri sansan, hiç üzerine atılmazdın, değil mi?

ALKIBIADES. — Hayır, atılmazdım, tabiî.

SOKRATES. — Bunun gibi, karşısındaki-
c nin kim olduğunu tanıyamasaydı, Orestes anasını öldürmek için elini kaldırır mıydı dersin?

ALKIBIADES. — Hayır, hiç sanmam.

SOKRATES. — Çünkü onun da niyeti, karşısına rasgele çıkan ilk kadını veya her hangi bir kimsenin anasını öldürmek değil, kendi anasını öldürmekti.

ALKIBIADES. — Öyle.

SOKRATES. — Demek ki bu gibi bir durumda bulunanlar ve buna benzer bir tasarısı olanlar için tanımamak, bilmemek daha iyi bir şey.

ALKIBIADES. — Öyle görünüyor.

SOKRATES. — Görüyorsun ya, bazı şeyleri bilmemek, bazı kimseler için, bazı hallerde iyi bir şeymiş, biraz önce sandığın gibi hiç de kötü bir şey değilmiş.

ALKIBIADES. — Anlaşılan, öyle.

d *SOKRATES.* — Şimdi araştırmamızda ilerlersek bundan sonra gelecek olan şey sana garip görünebilir.

ALKIBIADES. — Nedir bu garip görünecek olan şey?

SOKRATES. — Kısaca söylersem, şudur: bir kimse iyinin ne olduğunu bilmezse, bütün

başka bilgileri kendine mal edinmenin, bunları mal edilmiş olana birazcık fayda ama karşılık olarak da daha çok zarar vereceği. Söyliyeceğime iyi dikkat et: her hangi bir şeyi yapacağımız veya söyliyeceğimiz zaman önceden onu biliyoruz sanacağız yahut da gerçekten bileceğiz. Sen bu düşüncede değil misin? e

ALKIBIADES. — Evet, bu düşüncedeyim.

SOKRATES. — Böylece, ya gerçekten akıl öğretecek halde olduklarından, yahut da akıl öğretecek halde olduklarını sandıklarından, hatiplerin birtakımı bize savaş ve barış işlerinde, başka birtakımı surların yapılışında yahut limanların kuruluşunda yol gösteriyorlar. Kısaca: bir devletin başka bir devletle 145
olan ilişkilerinde ve iç işlerinde her şeyi, hatiplerin gösterdikleri yolda yürüyor.

ALKIBIADES. — Doğru söylüyorsun.

SOKRATES. — Sen şimdi söyliyeceklerime de dikkat et.

ALKIBIADES. — Elimden geldiği kadar dikkat edeceğim.

SOKRATES. — İnsanları akıllılarla akılsızlar diye iki takıma ayırıyorsun, değil mi?

ALKIBIADES. — Evet.

SOKRATES. — İnsanların çoğunun akılsız, pek azının akıllı olduğuna inanıyorsun.

ALKIBIADES. — Evet, inanıyorum.

SOKRATES. — İnsanları böyle iki takıma ayırırken her halde, bazı şeyleri temel ve ölçü olarak alıyorsun.

ALKIBIADES. — Evet, alıyorum.

b *SOKRATES.* — Şimdi sen öğüt vermesini, yol göstermesini bilen bir kimseye, bu öğütün iyi olup olmadığını, ne zaman iyi olduğunu bilmiyorsa, akıllı der misin?

ALKIBIADES. — Tabiî, demem.

SOKRATES. — Savaş işlerinden anladığı halde, savaşmanın ne zaman ve ne kadar zaman için iyi olduğunu bilmiyen bir kimseye de şüphesiz akıllı demezsin.

ALKIBIADES. — Ona da demem.

SOKRATES. — Bir kimse başkasını öldürmekten, malını elinden almaktan ve onu yurttan uzağa sürgüne yollamaktan anlar da, bu gibi işlerin ne zaman ve kime karşı iyi olduğunu bilmezse ona akıllı denir mi?

ALKIBIADES. — Hiçbir zaman.

e *SOKRATES.* — Bu gibi işlerden anlamakla beraber neyin iyi... -buradaki iyi sözü faydalı söziyle birdir, değil mi?-...

ALKIBIADES. — Evet.

SOKRATES. — Neyin iyi olduğunu bilen bir kimseye biz akıllı diyeceğiz ve ona hem devlet hem de kendi için faydalı olabilecek bir öğütçü adını vereceğiz; böyle olmıyan için de bu adın tam tersini kullanacağız. Bunu sen de kabul ediyor musun?

ALKIBIADES. — Kabul ediyorum.

SOKRATES. — Ata binmesini, ok atmasını veya yumrukla dövüşmesini yahut da güreşmesini, kısaca, çalışma ve öğrenme ile elde edilen hünerlerden birini bilen bir kimseye d
yani her hangi bir sanatın yöntemlerine, kurallarına göre neyin iyi olduğunu anlıyana ne gibi bir ad verirsin? Ata binmeyi bilene iyi bir binici adını, değil mi?

ALKIBIADES. — Evet.

SOKRATES. — Yumruk dövüşünden anlıyana usta bir yumruk dövüşçüsü, ney çalmasını iyi bilene usta bir neyci dediğin gibi öteki sanatlar ehli için de buna benzer adlar kullanırsın, her halde. Yoksa başka adlar mı verirsin?

ALKIBIADES. — Hayır, bunlara benzer adlar.

SOKRATES. — Şimdi, bu gibi sanatların birinden anlıyan bir kimsenin sence akıllı bir adam olması mı gerekir, yoksa akıllı bir adam olabilmesi için daha çok şeyler mi ister?

e *ALKIBIADES.* — Zeus şahit olsun, daha çok şeyler ister.

SOKRATES. — İyi okçu ve neycilerin, iyi idmancıların ve başka hüner sahiplerinin, bunlarla birlikte, önce adları geçen savaş ve öldürme işleri ustalarının, üstelik kendilerine siyasadan anlar süsü ve çalımı veren hatiplerin kurduğu devlet, aralarında iyiden anlıyan ve bütün bu sanatların, hünerlerin her birinin ne zaman, kime karşı kullanılmasının iyi
146 olacağını bilen bir kimse bulunmazsa, nasıl bir devlet olurdu dersin?

ALKIBIADES. — Her halde iyi bir devlet olmazdı, Sokrates.

SOKRATES. — Bu hüner sahiplerinden her birinin yer ve ün hırsiyle biribiri ile nasıl yarıştığını, devlet işlerinin yolunda gitmesindeki en büyük payı "kendisinin en büyük ustası olduğu alana mal ettiğini" görürsen bu düşüncen daha sağlamlaşır sanırım. Bu gibi ustaların bildikleri kendi sanat ve hünerlerinin dar çerçevesi içindeki "iyi" dir. Bence, işi iyi kavramayıp edindikleri yanlış düşünceye
b uyduklarından, devlet için, kendileri için iyi olanı, çoğu zaman bulamazlar. Bu şartlar içinde böyle bir devlette kargaşalık ve adaletsizliğin eksik olmıyacağını ileri sürmekle yanlış bir şey mi söylemiş oluruz?

ALKIBIADES. ... Zeus şahit olsun ki hayır, doğru bir şey.

SOKRATES. — Bir şeyi çekinmeden yapmamız için önce onu bildiğimizi sanmamız yahut gerçekten bilmemiz gerektiğini söylememiş mi idik?

ALKIBIADES. — Söylemiştik.

SOKRATES. — Bir kimse gerçekten bildiği yahut bildiğini sandığı şeyleri yapsa ve c
iyice başarsa, bunun hem yurttaşlarına hem kendisine faydası dokunmaz mı?

ALKIBIADES. — Neden dokunmasın.

SOKRATES. — Başaramazsa yurttaşlarına da kendisine de faydası olmaz sanıyorum.

ALKIBIADES. — Tabiî, olmaz.

SOKRATES. — Peki, söyle bakalım: şimdi de önce düşündüğün gibi mi düşünüyorsun, yoksa düşünceni değiştirdin mi?

ALKIBIADES. — Hayır, şimdi de eskisi gibi düşünüyorum.

SOKRATES. — İnsanların çoğunun akılsız, pek azının akıllı olduğunu söylemiyor muydun?

ALKIBIADES. — Evet, söylüyordum.

SOKRATES. ... Bununla insanların çoğunun iyiyi bulamadıklarını bir daha söylemiş

olmuyor muyuz? Biliyorsun ki bunun sebebi bence işi iyice kavramayıp edindikleri yanlış bir düşüncenin arkasından gitmeleridir.

d *ALKIBIADES.* — Evet, bununla insanların çoğunun iyiyi bulamadıklarını yeniden söylemiş oluyoruz.

SOKRATES. — Demek ki insanların çoğu için bir şey bilmemek ve bir şey bildiğini sanmamak faydalı oluyor. Yoksa, gerçekten bildiklerini sandıklarını kullanmağa daha hevesli olacaklarından, bunların kendilerine faydalarından çok zararları dokunacak.

ALKIBIADES. — Çok doğru söylüyorsun.

e *SOKRATES.* — Bir kimse neyin iyi olduğunu öğreten bilgiyi kendine mal etmeden bütün öteki bilgileri elde etmiş olsa, ona bu elde etmenin binde bir faydalı, tersine olarak da, pek çok zaman zararlı olabileceğini ileri sürmekle gerçekten doğruyu söylemiş olduğumu şimdi görüyorsun.

ALKIBIADES. — O zaman değilse bile şimdi doğru olduğuna inanıyorum, azizim Sokrates.

SOKRATES. — Doğru yaşamak istiyen bir devlet veya bir kişi, tıpkı iyileşmek için hekime koşan bir hasta, tehlikesizce seyahat
147 edebilmek için dümenciye güvenen bir gemi

yolcusu gibi, iyiyi öğreten bilgiye dört elle sarılmalıdır. Çünkü bu bilgi olmadıkça talih insanı zenginliğe, sağlığa veya bunlara benzer her hangi bir şeye ne kadar uygun bir rüzgârla götürürse, bu hallerden doğacak yanlışların, tehlikelerin de o kadar büyük olacağını sanıyorum. "Çok şey bilme", "her hünerden anlama" dediklerimizi elde etmiş olmak, bunların arasında iyiyi öğreten bilgi olmadıktan sonra, bir şu bir bu bilginin arkasından gitmek, şiddetli bir fırtınanın oyuncağı olmak demek değil midir? Böyle dümencisiz olarak denizde kalmış bir kimsenin sağ salim uzun bir yol alacağını sanmıyorum. Birinin kusurunu söy- b
lerken "birçok şeyler biliyordu, ama hepsini de kötü biliyordu" diyen şairin bu sözlerinin buraya pek uyduğuna iyice inanıyorum.

ALKIBIADES. — Bu şair sözünün buraya nasıl uyduğunu anlamadım, Sokrates. Bence bu sözün burada hiçbir mânası yok.

SOKRATES. — Hem de pek güzel ve yerinde bir mânası var. Yalnız, dostum, bu şair
de hemen bütün şairler gibi, düşüncelerini bir c
çeşit bilmece kılığında söylüyor. Çünkü her cins şiir, özü gereğince, karanlıktır, bilmecelidir; şiirleri anlamak herkesin işi değildir. Şiirin, özünde, böyle olmasından başka, bir de şiir yazmaya içinden sürüklenen bir kimse, kıskançsa, bildiklerini meydana vuracak yer-

de elinden geldiği kadar gizlemek istiyen biri ise, şairin ne demek istediğini anlamak, içinden çıkılamıyacak bir iş olur. Bütün şairlerin en bilgesi, tanrılara en yakını olan Homeros'un, bir şeyin "kötü" bilinemiyeceğini anlamıyan bir kimse olduğuna inanmazsın her halde. "Pek çok şeyler biliyordu, ama hepsini de kötü biliyordu" sözü Homeros'undur ve Mar-
d gites için söylenmiştir.- Yalnız şair, sözlerine bence bilmece kılığı vererek "kötü" zarfını "kötü" ismi yerine, "biliyordu" şeklini "bilmek" şekli yerine kullanıyor. Bu haliyle mısraın ölçüsü yanlışı değildir diyemem. Fakat bildirmek istediği düşünce şudur: birçok şeyler biliyordu, ama bütün bunları bilmek onun için kötü bir şeydi. Birçok şeyler bilmek, adı geçen adam için kötü bir şey, felâket idiyse, bu kimsenin -önceki açmalarımıza inanabileceksek- değersiz, akılsız bir kimse olduğu anlaşılıyor.

e *ALKIBIADES.* — Ben de o düşüncedeyim, Sokrates. O açmalara inanmayıp da hangilerine inanacağım.

SOKRATES. — İnanmakta da haklısın.

ALKIBIADES. — Bir daha söylüyorum: inanıyorum.

SOKRATES. — Fakat, Zeus şahit olsun sen de bu işin içinden çıkmanın ne kadar güç

olduğunu ve bunun ne biçim bir güçlük olduğunu iyice görüyorsun, sen de benim gibi bunu içinden duyuyorsun. Kararlarında duramamanın, bir oraya bir buraya dönmenin sebebi de bu. Biraz önce sana çok sağlam görünen bir inancı yıkıp atıyor, artık ona o gözle bakmıyorsun -gel şu soruma cevap ver: dua etmek için tapınağına gitmekte olduğunu tanrı sana şimdi yeniden görünse, sen daha bir şey dilemeden, önce sözü geçmiş olan şeylerden birini elde etmenin seni sevindirip sevindirmiyeceğini sorsa, yahut dileklerini bildirebilirsin dese, sana vermek istediği şeylerden hangisini almakla veya ayrıca ne dilemekle bu fırsattan iyi faydalanmış olacağını sanıyorsun? 148

ALKIBIADES. — Tanrılar şahit olsun, Sokrates, sana düşünmeden hiçbir cevap veremem. İyi şeyler istiyorum sanarak farkında olmadan tanrıdan kötü şeyler dilememek, güç olan, çok büyük dikkat ve ihtiyat gerektiren bir iş. Çünkü, senin de dediğin gibi, hemen arkasından ahvah etmek, önce dilediklerinin olmamasını istemek var. b

SOKRATES. — Tanrıdan, insanlar isteseler bile, kötü şeyleri uzaklaştırmasını dilediğini konuşmamızın başında söylediğim şair, bizden daha bilgili mi imiş, değilmi imiş?

ALKIBIADES. — Daha bilgili olduğuna inanıyorum.

SOKRATES. — Bu şairi örnek aldıkları için midir, yoksa kendileri düşünerek bulduklarından mıdır, orasını pek bilemem, Lakedaimonialılar kendilerinin veya topluluğun işlerinde her zaman buna benzer bir duada bulunarak, tanrılardan, verdikleri iyi şeylere güzel şeyler de katmalarını diliyorlar. Onlar tanrıya yalvarırken, bunlardan başka bir şey istediklerini duyamazsın. Şimdi onlar bugüne varıncaya kadar öteki insanlardan daha az bahtı olmuş değildirler. Talih onlara bütün işlerinde yardımcı olmamışsa, bu her halde dualarından gelmiyor. Bir kimseyi dilediklerine kavuşturmak, kavuşturmamak, düşünceme göre, tanrıların işidir. Sana büyüklerimizden işittiğim başka bir şeyi de anlatmak isterim: Atinalılarla Lakedaimonilalılar arasında çıkan bir anlaşmazlıkta, bizimkiler, karada denizde geçen savaşları kaybetmek talihsizliğine uğramışlar, ne etmişlerse zaferi kendi yanlarına geçirememişler. İşlerin gidişinden memnun olmıyan, gelip çatan felâketlerin ortadan kaldırılması için nasıl bir çareye başvurmak gerektiğini bilemiyen Atinalılar, düşünmüş taşınmış, sonunda en iyi şeyin, Ammon'un tapınağına birini gönderip ne etmeleri gerektiğini sormak olduğuna karar vermişler. Ayrıca tanrıların zaferi neden kendilerine vermeyip

de Lakedaimonialılara verdiklerini sordurmuşlar. Atinalılar şöyle demişler: bütün Hellenler arasında en çok kurban kesen, en güzellerini kesen biziz. Tanrıların tapınaklarını hediyelerle, hiçbir ulusun yapmadığı kadar süslüyoruz, 149
her yıl onların şerefine en ağır, en parlak törenleri hazırlıyoruz, bu işler için öbür Hellenlerin hepsinden daha çok masrafa giriyoruz. Lakedaimonialılara gelince, onların bu gibi şeylere hiç aldırdıkları yok. Onlar kurbanlarını bile hemen her zaman sakat hayvanlar arasından seçecek kadar tanrılara karşı ihmalcilik gösteriyorlar, zenginlikçe hiç de bizden aşağı kalmadıkları halde, tanrılara borçlu oldukları bütün başka işlerde de bizimle ölçülemiyecek derecede hasis davranıyorlar. Atinalılar bunları söyleyip başlarına gelen felâketlerden kurtulmak için ne etmeleri gerektiğini sordurmuşlar. Ammon'un rahibi Atinalıların seçip gönderdikleri adamları yanına çağırarak
onlara -anlaşılan tanrı daha başka şeyler söy- b
lemesini istemediği için- yalnız şu cevabı vermiş: Ammon'un Atinalılara diyeceği, Lakedaimonialıların tanrılara saygı göstererek susmalarının, onca, Hellenlerin bütün hediyelerinden daha değerli olduğudur. Rahip bunları demiş, başka bir tek söz söylememiş. Saygı ile susma söziyle tanrının anlatmak istediği, bana kalırsa, sadece Lakedamonialıların duasıdır. Bu dua gerçekten öbürlerinkinden pek

c başkadır. Çünkü Hellenlerin birtakımı, boynuzları altınla kaplı öküzler sunarak, başka birtakımı ise, hediyeler getirerek, iyi mi kötü mü diye düşünmeden, Tanrılardan akıllarına esen şeyleri dilerler. Onların bu saygısızca dualarını işiten tanrılar, ağır törenleri, kurbanları almazlar. Bunun için bence tanrılardan neyi dilemenin neyi dilememenin doğru olacağını iyice düşünmeli, çok ihtiyatlı olmalıyız. Homeros'ta da buna benzer sözler bulabilirsin. Nitekim şair ovada karargâh kurmuş olan
d Troialılardan söz açarak "ölümsüz tanrılara kusursuz hayvanlardan çok sayıda kurbanlar kesiyorlardı" diyor ve yanan kurbanlık etlerin "hoş" koku ve dumanlarının göklere yükseldiğini söyliyerek sözüne şöyle devam ediyor:

"...fakat mutlu tanrılar bu şölene katılmıyorlardı,
Katılmak da istemiyorlardı. Çünkü kutsal İlios şehrine,
İyi mızrak kullanan Priamos'la tebaasına
e *kızgındılar".*

diyor. Demek ki tanrılar onlara kızgın oldukları için kurban kesmek Troialılara hiçbir fayda vermiyor, hediyeleri de boşa gidiyordu. Bence, tanrılara paradan başka bir şey düşünmiyen kötü bir insan gibi hediyelerle doğru

yoldan ayırmak düşünülemez. Biz Atinalılar da kendimizin bu yolda Lakedaimonialılara üstün olduğumuzu ileri sürmekle budalaca bir söz söylemiş oluruz. Tanrılar bir kimsenin dinli, doğru olup olmadığını anlamak için yüreğine bakacak yerde hediyelerini ve kurbanlarını göz önünde tutacak olursa, bu pek acınacak bir şey olur. Temiz bir yürek, fikrimce, 150
tanrılar yanında böyle parlak törenlerden, masraflı kurbanlardan daha çok geçer. Çünkü hem tanrılara hem insanlara karşı çok kusuru olan bir kişi yahut devletin her yıl büyük törenler hazırlamasına, kurbanlar kesmesine hiçbir şey engel olamaz. Tanrılar armağan delisi kimseler olmadıklarından, tanrı ile rahibinin dediği gibi, bütün bunları bayağı görürler. Bunun için, tanrılarla anlayışlı insanlar yanında doğruluk ve akıllılığın herşeyden çok geçeceği bence şüphesizdir. Akıllılar ve doğ- b
rular, hem tanrılara hem insanlara karşı ne etmek, ne söylemek gerektiğini bilenlerden başka kimseler değildir. Bu yolda senin ne düşündüğünü öğrenmek isterdim.

ALKIBIADES. — Azizim Sokrates, ben tanrının düşündüğünden, senin düşündüğünden başka türlü düşünmüyorum. Tanrının dediğini doğru bulmamam her halde yakışık almaz...

SOKRATES. — İyi sanarak tanrıdan, farkında olmaksızın kötü bir şey dilememek için ne etmek gerektiğini bilemediğinden şaşırıp
c kaldığını söylemiş olduğunu hatırlıyor musun?

ALKIBIADES. — Tabiî, hatırlıyorum.

SOKRATES. — Tanrıya dua etmeye gitmenin senin için hiç de tehlikesiz bir iş olmadığını şimdi görüyorsun. Çünkü tanrının senden saygısızca dilekler işitip duanı kabul etmemesi, belki de üstelik seni cezalandıması, olmıyacak bir şey değildir. Bana kalırsa, sesini çıkarmayıp susman daha iyi olur; çünkü Lakedaimonialıların duasının, senin de duan olmasını istiyeceğini hiç sanmıyorum. Buna senin taşkınlığın -akılsızlığı anlatmak için kullanılan sözler arasında en kibarı budur- en-
d geldir. Bunun için tanrılara, insanlara karşı nasıl davranmak gerektiğini sana biri öğretinceye kadar sabredip beklemelisin.

ALKIBIADES. — O gün ne zaman gelecek, Sokrates? öğretecek olan kim, onu görüp tanımayı pek isterdim.

SOKRATES. — Senin iyiliğini yürekten istiyen biri. Fakat Homeros'un eserinde tanrı Athene "karşısındakinin tanrı mı yoksa insan mı olduğunu iyice ayırdedebilmesi için" Diomedes'in gözlerini saran dumanı nasıl dağıtıyorsa, bu kimsenin de önce, senin ruhunu şim-

di kaplamakta olan dumanı öylece dağıtması, sonra da iyi ve kötüyü ayırdetmeye yarıyacak ölçü ve bilgileri sana vermesi gerekiyor. Çünkü şimdilik sen bunu başaracak halde değilsin. e

ALKİBİADES. — Bulut mudur yoksa başka bir şey midir, neyse, gelsin onu uzaklaştırsın. Daha iyi bir insan olacaksam, bu adam kim olursa olsun, ben onun buyruklarının hiçbirinden kaçınmaya, hepsini yerine getirmeye hazırım.

SOKRATES. — Onun da sana iyilik etmeye ne kadar gönüllü olduğunu bir bilsen.. 151

ALKİBİADES. — Öyleyse şimdilik duadan vazgeçeyim. Böyle edersem benim için daha iyi olacağını sanıyorum.

SOKRATES. — Bunda haklısın. Bu, kendini okadar büyük bir tehlikeye atmaktan daha iyidir.

ALKİBİADES. — Ne dersin Sokrates? Başımdaki çelengi, bana iyi bir öğüt verdiğin için, senin başına koymak istiyorum. Dilediğimiz gün gelince, tanrılara çelenkler ve daha neler vermek âdetse, onları armağan ederiz. Tanrılar isterlerse o gün çok sürmeden gelir. b

SOKRATES. — Pekâlâ, armağanını alıyorum. Zaten senin vereceğin her armağanı se-

vinerek alırım, Euripides'in eserinde Kreon, bilici Teiresias'ın başındaki çelengi -ganimetin en güzel parçası olarak, biliciliğine mükâfat diye kendisine verildiğini söylediği çelengi- görünce, onu nasıl:

"Başındaki zafer çelengini iyi bir belirti olarak kabul ediyorum.

Sen de biliyorsun: fırtınalar, dalgalar bize saldırıyor".

c sözleri ile selâmlıyorsa, ben de öylece senin bu kararına iyi bir belirti gözü ile bakıyorum. Kreon'unkiler kadar kuvvetli dalgaların benim içimde de fırtınalar doğurduğunu sanıyor, âşıklarının en önünde gelmeyi çok istiyorum.